

Protestant Theological University

Review of: Sabine Hiebsch, Luther voor Leken

Moehn, W.H.T.

Published in:
Theologia Reformata

Published: 01/01/2019

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication](#)

Citation for pulished version (APA):
Moehn, W. H. T. (2019). Review of: Sabine Hiebsch, Luther voor Leken: Reformator in een veranderende wereld. *Theologia Reformata*, 62(4), 448.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons). You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

This publication might have been made available through the PThU Research Portal under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the PThU website: <https://www.pthu.nl/over-ptthu/bibliotheek-ptthu/diensten/article-25fa-taverne-amendement-end-user-agreement.pdf>

Takedown policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will investigate your claim and remove access to the work if necessary: bibliotheek@pthu.nl.

Downloaded from the PThU Research Portal (Pure): <https://pure.pthu.nl>.

Sabine Hiebsch, *Luther voor Leken: Reformator in een veranderende wereld* (Amersfoort: Vuurbaak, 2018) 136 p., € 12,50 (ISBN 9789055605286).

De auteur, sinds 2018 bijzonder hoogleraar voor Luther en de geschiedenis van het (Nederlandse) lutheranisme aan de TUK, is erin geslaagd in een achttal hoofdstukken een helder beeld van Maarten Luther te schetsen voor leken. Achtereenvolgens komen aan de orde de jeugdjaren en studie, het leven als monnik, de centrale geschriften, Luthers netwerk, Luther als echtgenoot en vader, controversen, Luther en de Joden en ten slotte Luthers erfenis. In hoofdstuk 7 over Luther en de Joden, worden de lijnen doorgetrokken tot na de Tweede Wereldoorlog. Hiebsch probeert Luther zo goed mogelijk te lezen tegen de achtergrond van zijn tijd en komt dan tot de conclusie dat het naïef (zou) zijn te denken dat de Holocaust niet was gebeurd als Luthers uitlatingen tegen de Joden er niet waren geweest om te gebruiken. Maar het zou eveneens naïef zijn te denken dat Luthers antijudaïsme en vroegmoderne Jodenhaat geen rol speelden in de ontwikkeling van het moderne antisemitisme (104). De lezer die na lezing van dit boekje zich verder in Luther wil verdiepen, wordt op zijn of haar wenken bediend in de slotparagraaf: 'verder lezen over Luther' om vervolgens Luther zelf te gaan lezen.

W.H.Th. Moehn

Eberhard Jüngel, *Lutherse preken bij het Oude Testament*. Ingeleid en vertaald door Willem Maarten Dekker (Middelburg: Skandalon, 2017) 158 p., € 20,95 (ISBN 9789492183583).

De Waddinxveense pastor Dekker heeft twaalf preken van de vermaarde Duitse theoloog over het Oude Testament in het Nederlands vertaald en voorzien van een inzichtgevende inleiding. Het zijn boeiende preken die uitnodigen tot meditatie, maar daarnaast ook stimuleren om zelf eens over minder voor de hand liggende en 'moeilijke' tekstgedeelten te preken, zoals bijvoorbeeld over 2 Samuël 6 ('De koning danst') of Spreuken 8:1-4 ('De spelende wijsheid'). Waardevol is ook het toegevoegde essay van Jüngel: 'Wat heeft de preek met de tekst van doen?'

J. Hoek

M. Klaassen, *Verbonden. De betekenis van Gods verbond in de Bijbel en het persoonlijk leven* (Apeldoorn: De Banier, 2019) 192 p., € 14,95 (ISBN 9789087181116).

Collega Klaassen ontsluit in dit boek – gegroeid uit een serie preken die hij in Arnemuiden hield – een belangrijk thema voor een breed kerkelijk publiek. Zonder zich in de bekende theologische discussies te begeven over het aantal verbonden en hun onderlinge verhouding, trekt hij in tien hoofdstukken heldere lijnen door de Bijbel. Hij volgt daarbij de gereformeerde traditie door ook over verbonden te spreken waar de Bijbel zelf dat niet expliciet doet, zoals ten aanzien van Gods relatie met Adam en Gods binnentrinitarische verhoudingen (het eerste hoofdstuk is gewijd aan het verbond der verlossing). Verder komen het verbond met Noach, Abram, Israël en David aan de orde, en het 'nieuwe verbond' – dat laatste terecht